

Рецензія

**доцента кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності
Національного університету фізичного виховання і спорту України,
кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента ТРАЧУКА
Сергія Васильовича на дисертаційну роботу ДАВИДОВА Дениса
Михайловича «Вдосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та
реагування військовослужбовців засобами електронного спорту», подану
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична
культура і спорт з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка**

Актуальність обраної теми роботи не викликає сумнівів, оскільки в сучасних умовах ведення бойових дій на території України особливої значущості набуває вдосконалення професійно-прикладної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України. Фізична підготовка є однією з важливих складових бойової підготовки, спрямованою не лише на розвиток фізичних і спеціальних якостей, а й на формування готовності до перенесення значних фізичних і психологічних навантажень, підвищення стійкості організму до несприятливих чинників службової діяльності, удосконалення військово-прикладних рухових навичок, розвиток морально-вольових якостей і забезпечення бойової злагодженості підрозділів. У цьому контексті пошук інноваційних засобів підготовки військовослужбовців є важливим науково-практичним завданням, особливо з огляду на потребу підвищення ефективності комунікації, швидкості реагування, прийняття рішень і взаємодії у військових підрозділах під час виконання оперативних завдань.

Особливий інтерес становить можливість використання засобів електронного спорту, зокрема кіберспортивних командних дисциплін, у системі підготовки військовослужбовців. Командні кіберспортивні ігри, такі як Counter-Strike 2, Valorant, Dota 2, League of Legends та інші, передбачають швидке прийняття рішень, оперативну комунікацію між учасниками, узгодженість командних дій, концентрацію уваги, швидкість реакції та

здатність діяти в умовах динамічної зміни ситуації. Саме ці характеристики мають прикладне значення для військовослужбовців, оскільки можуть сприяти вдосконаленню когнітивних здібностей, командної взаємодії та спеціалізованих навичок реагування. Водночас, незважаючи на активний розвиток досліджень у сфері кіберспорту, питання використання комп'ютерних ігор як засобу вдосконалення спеціальних здібностей військовослужбовців залишається недостатньо розробленим, що й обумовлює наукову новизну, практичну значущість та актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. 1.7 «Теоретико-методологічні засади розвитку кіберспорту та інтелектуальних видів спорту» (№ державної реєстрації 0121U108211). Внесок здобувача, як співвиконавця теми, полягав у систематизації засобів електронного спорту для вдосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців та доведення ефективності їх використання в професійно-прикладній підготовці військовослужбовців.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність отриманих результатів забезпечується коректною організацією педагогічного експерименту, відповідністю обраних методів меті та завданням дослідження, а також репрезентативністю отриманого фактичного матеріалу. Сформульовані наукові положення, результати та висновки ґрунтуються на системному аналізі емпіричних даних, їх математичній обробці й статистичній перевірці, що дало змогу об'єктивно оцінити ефективність запропонованих підходів та підтвердити обґрунтованість основних результатів дослідження.

Результати дисертаційної роботи мають об'єктивний і науково обґрунтований характер, оскільки спираються на достатній обсяг дослідницького матеріалу, отриманого із застосуванням комплексу

інформативних методів, адекватних меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження. Достовірність отриманих даних забезпечується логічною організацією наукового пошуку, коректним доббором методичного інструментарію, послідовністю проведення дослідницьких процедур, а також використанням методів математичної статистики для обробки й інтерпретації кількісних показників.

Позитивної оцінки заслуговує структура подання результатів дослідження, логіка викладу матеріалу, послідовність аргументації та узгодженість між теоретичними положеннями, емпіричними даними й сформульованими висновками. Висновки дисертаційної роботи безпосередньо випливають із її змісту, відображають основні результати проведеного дослідження, характеризуються обґрунтованістю, новизною та практичною значущістю. Дисертація вирізняється належним рівнем розкриття досліджуваної проблеми, самостійністю авторських підходів до її висвітлення та цілісністю наукового задуму.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертанткою:

– вперше систематизовано засоби електронного спорту за їх функціональним впливом на психомоторні, пізнавальні та комунікативні характеристики діяльності з виділенням чотирьох функціональних груп (реакція і точність рухів; тактичне мислення та прийняття рішень; командна взаємодія і комунікація; стресостійкість), що створює теоретичне підґрунтя для їх диференційованого використання у системі професійно-прикладної підготовки військовослужбовців;

– розроблено структуровану програму підготовки військовослужбовців із використанням засобів електронного спорту, що включає послідовне поєднання трьох функціональних блоків (розвиток реакції, командної взаємодії та когнітивного контролю) із визначеними параметрами навантаження (6 тижнів, 3 заняття на тиждень по 45 хвилин) та етапом обов'язкового аналізу дій;

– обґрунтовано та експериментально підтверджено ефективність комбінованої моделі використання різних жанрів кіберспорту, яка забезпечує комплексний розвиток пізнавальних і командних характеристик та має статистично значущу перевагу над застосуванням окремих жанрових засобів;

– визначено та кількісно обґрунтовано структуру спеціалізованих здібностей військовослужбовців із встановленням пріоритетної ролі пізнавальних і комунікативних характеристик (командна взаємодія, реагування, комунікація), що обґрунтовує необхідність переорієнтації змісту професійно-прикладної підготовки;

– розроблено двоетапний метод відбору засобів кіберспорту на основі поєднання експертного оцінювання та аналітичного ієрархічного процесу з визначенням вагових коефіцієнтів цільових компетентностей і рівня придатності ігрових дисциплін, що забезпечує об'єктивний, відтворюваний і кількісно обґрунтований вибір засобів підготовки;

– встановлено диференційований жанрово-специфічний вплив засобів кіберспорту на розвиток спеціалізованих навичок: тактичні шутери – на швидкість реагування і точність; командні ігри – на комунікацію і взаємодію; стратегії в реальному часі – на переключення уваги та робочу пам'ять, із кількісним підтвердженням розмірів ефекту;

– експериментально доведено вплив кіберспортивної підготовки на показники командної взаємодії військовослужбовців, що проявляється у скороченні часу прийняття і реалізації рішень, зменшенні часу між повідомленням і реакцією, підвищенні якості комунікації та зниженні кількості помилкових дій.

Практична значимість роботи полягає у тому, що Практична значущість дослідження полягає у розробленні та апробації науково обґрунтованої програми використання засобів електронного спорту у системі професійно-прикладної підготовки військовослужбовців, яка може бути безпосередньо впроваджена у навчально-тренувальний процес військових підрозділів. Запропоновано чітку структуру занять, що включає послідовне застосування

ігрових модулів різного функціонального спрямування, визначено оптимальні параметри навантаження та тривалості підготовки, а також обґрунтовано підходи до контролю її ефективності. Результати дослідження можуть бути використані при розробленні програм професійно-прикладної підготовки, підвищенні кваліфікації інструкторів, організації тренувального процесу у підрозділах, а також у системі психологічного забезпечення та відновлення військовослужбовців. Практичні положення роботи можуть бути адаптовані для підготовки фахівців інших сфер діяльності, що потребують високого рівня швидкості реагування, уваги та командної взаємодії.

Результати досліджень були впроваджені в освітній процес кафедри кіберспорту та інформаційних технологій Національного університету фізичного виховання і спорту України при викладанні дисципліни «Кіберспорт» для здобувачів вищої освіти 2 курсу першого (бакалаврського) рівня (акт впровадження від 30 червня 2023 р., Додаток В); для здобувачів вищої освіти 4 курсу першого (бакалаврського) рівня (акт впровадження від 25 жовтня 2024 р., 21 січня 2026 р., Додатки Г, Д, Е, К); для слухачів Інституту післядипломної освіти та професійного удосконалення НУФВСУ (акт впровадження від 11 грудня 2025 р., Додаток Ж). Результати досліджень апробовано і впроваджено в практику роботи ГО ВО «Федерація кіберспорту України» (акт впровадження від 18 жовтня 2024 р., 21 жовтня 2024 р., Додатки Д, Е).

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Зміст роботи (анотація, вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, додатки) представлено з урахуванням сучасних вимог. Зміст дисертації ДАВИДОВА Дениса Михайловича є логічно структурованим, методологічно обґрунтованим і повністю відповідає заявленій темі. Дослідження охоплює актуальну проблему організаційно-методичних засад адаптивного фізичного виховання дітей 5-6 років із затримкою мовленнєвого розвитку.

У вступі У вступі дисертаційної роботи належним чином обґрунтовано актуальність обраної теми, окреслено сутність наукового завдання та визначено

його значення для відповідної галузі знань. Автором чітко відображено зв'язок дисертаційного дослідження з науковими планами, темами та напрямками науково-дослідної роботи, що підкреслює його відповідність сучасним науковим і практичним запитам.

Достатньо повно розкрито науковий апарат дослідження: сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет, обґрунтовано вибір методів дослідження. Визначено наукову новизну одержаних результатів, їх практичну значущість, а також наведено відомості про особистий внесок здобувача, апробацію основних положень дисертації та впровадження результатів у практику. Також подано інформацію про публікації автора, структуру, обсяг і зміст дисертаційної роботи, що засвідчує завершеність і логічну цілісність представленого дослідження.

Перший розділ **«Сучасні погляди на професійно-прикладну фізичну підготовку військовослужбовців та вплив кіберспорту на формування спеціальних здібностей особистості»** присвячений теоретичному аналізу сучасного стану професійно-прикладної фізичної підготовки військовослужбовців у контексті підвищення ефективності їх службово-бойової діяльності. У розділі розкрито сучасні вимоги до підготовки військовослужбовців, визначено місце професійно-прикладної фізичної підготовки у системі бойової готовності, а також обґрунтовано необхідність розширення традиційного уявлення про підготовленість військовослужбовців за рахунок урахування психофізіологічних, когнітивних і комунікативних компонентів. Особливу увагу приділено значущості швидкості реагування, здатності до оперативного прийняття рішень, командної взаємодії, комунікації та стійкості до діяльності в умовах невизначеності й дефіциту часу.

У розділі також проаналізовано особливості електронного спорту та його потенційний вплив на формування спеціальних здібностей особистості. Розкрито зміст кіберспортивної діяльності як специфічного середовища, у якому поєднуються швидкість реагування, концентрація уваги, когнітивний контроль, ситуаційне усвідомлення, координація дій і командна взаємодія. Окремо охарактеризовано провідні якості та здібності кіберспортсменів у змагальній

діяльності, що мають функціональну подібність до вимог, які висуваються до військовослужбовців під час виконання оперативних завдань. На основі аналізу наукових джерел обґрунтовано перспективність використання засобів електронного спорту як сучасного інструменту вдосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців. Зроблено висновок, що кіберспортивні командні дисципліни можуть бути використані як додатковий засіб професійно-прикладної підготовки, спрямований на розвиток когнітивно-комунікативних і психомоторних характеристик, важливих для ефективної діяльності в умовах сучасних воєнних викликів.

У дисертації детально проаналізовано сучасні фахові дослідження українських та зарубіжних науковців, які дозволили автору роботи здійснити об'єктивні наукові узагальнення та визначити проблемне поле дослідження. Список використаних джерел містить 239 найменувань.

Другий розділ **«Методи та організація дослідження»** містить обґрунтування методологічного інструментарію, етапів та організації дисертаційного дослідження. Для реалізації поставленої мети й завдань автором використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, зокрема: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури й ресурсів мережі Інтернет для визначення сучасного стану проблеми професійно-прикладної фізичної підготовки військовослужбовців, аналізу особливостей електронного спорту, виявлення наукових підходів до розвитку спеціалізованих навичок реагування, комунікації та командної взаємодії; педагогічне спостереження й аналіз змагальної діяльності гравців для встановлення закономірностей прояву реакції, комунікації, прийняття рішень та взаємодії в командних дисциплінах електронного спорту; опитування для отримання емпіричних даних щодо самооцінки військовослужбовцями рівня спеціалізованих навичок, їх значущості для виконання воєнних завдань, а також ставлення до використання цифрових і кіберспортивних засобів у підготовці та відновленні. Масове анкетування було проведено серед 4403 військовослужбовців ЗСУ в онлайн-форматі за допомогою Google Forms і

охоплювало соціально-демографічні характеристики, бойовий досвід, самооцінку навичок реагування, прийняття рішень, гнучкості, комунікації, командної взаємодії та досвід використання ігрових засобів.

У розділі також представлено психологічне та психофізіологічне тестування, яке застосовувалося для об'єктивного вимірювання швидкості реагування, уваги, робочої пам'яті, когнітивної гнучкості, здатності до обробки інформації та множинного відстеження об'єктів; педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої програми використання засобів електронного спорту в професійно-прикладній підготовці військовослужбовців; метод експертних оцінок для визначення значущості окремих навичок, характеристик і засобів електронного спорту; систематизацію для впорядкування жанрів і засобів електронного спорту відповідно до їх функціональної спрямованості на розвиток психомоторних, когнітивних і комунікативних компонентів підготовленості; методи математичної статистики для кількісної обробки, порівняння, інтерпретації та статистичного підтвердження достовірності отриманих результатів.

Дослідження проводилося у три послідовні етапи протягом 2022–2026 рр. на базі кафедри кіберспорту та інформаційних технологій НУФВСУ та НДІ НУФВСУ. Загалом у ньому взяли участь 4403 військовослужбовці ЗСУ, 32 військовослужбовці в межах педагогічного експерименту, 15 і 26 фахівців у двох серіях експертного оцінювання, а також кіберспортсмени, залучені до педагогічного спостереження. Такий добір методів і організація дослідження забезпечили комплексне вивчення проблеми вдосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців засобами електронного спорту.

Третій розділ **«Значущість спеціалізованих навичок реагування та взаємодії військовослужбовців та кіберспортсменів в командних дисциплінах кіберспорту (електронного спорту)»** присвячений обґрунтуванню ролі спеціалізованих навичок реагування, комунікації та командної взаємодії у професійно-прикладній підготовці військовослужбовців і

змагальній діяльності кіберспортсменів. У розділі визначено спеціалізовані здібності та якості військовослужбовців, необхідні для ефективного виконання воєнних завдань, зокрема швидкість реагування, точність дій, здатність до оперативного прийняття рішень, ситуаційне усвідомлення, комунікативну узгодженість і взаємодію в малих групах. Автором показано, що ефективність сучасного військовослужбовця визначається не лише рівнем загальнофізичної підготовленості, а й сформованістю когнітивних, психофізіологічних і комунікативних компонентів, які забезпечують результативність діяльності в умовах дефіциту часу, невизначеності та підвищеного психоемоційного напруження.

У розділі представлено результати аналізу значущості спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців для реалізації поставлених воєнних завдань. На основі масового опитування військовослужбовців, експертного оцінювання та аналізу вимог до діяльності малих підрозділів встановлено, що провідне місце серед важливих характеристик посідають командна взаємодія, швидкість реагування та комунікація. Ці показники розглянуто як системоутворюючі компоненти ефективної діяльності військовослужбовців, оскільки саме вони забезпечують узгодженість дій, оперативність передачі інформації, зниження кількості помилкових рішень і підвищення результативності виконання завдань у складних умовах. Окремо підкреслено, що виявлений дефіцит розвитку цих характеристик у частини респондентів підтверджує необхідність цілеспрямованого пошуку сучасних засобів їх удосконалення.

Значну увагу в третьому розділі приділено аналізу провідних якостей і здібностей кіберспортсменів у командних дисциплінах електронного спорту. Автором охарактеризовано особливості ігрової діяльності у таких дисциплінах, як тактичні шутери, багатокористувацькі командні ігри та стратегії в реальному часі, що передбачають високу швидкість сприйняття інформації, миттєве реагування на зміну ситуації, координацію дій між учасниками, розподіл ролей, оперативну комунікацію й прийняття рішень в умовах часових обмежень.

Показано, що командний кіберспорт формує об'єктивно вимірювані психомоторні, когнітивні та соціально-комунікативні навички, які за своєю природою є функціонально подібними до ключових вимог сучасної військової діяльності. Зокрема, у дисертації наголошено, що командна взаємодія має вирішальне значення для результативності, а стабільність складу команди позитивно впливає на координацію та взаємодопомогу.

Порівняльний аналіз спеціалізованих навичок взаємодії та реагування гравців кіберспортивних дисциплін і військовослужбовців дав змогу перейти від описового зіставлення до кількісно обґрунтованого висновку про ступінь їх функціональної узгодженості. Основою для такого порівняння стали дані масового опитування військовослужбовців, результати двох серій експертного оцінювання та систематизовані дані щодо вимог до гравців командних кіберспортивних дисциплін. Автором встановлено, що низка характеристик, які визначають результативність у кіберспорті зокрема швидкість реакції, точність дій, здатність до множинного відстеження об'єктів, оперативна комунікація, розподіл ролей і командна координація мають значний потенціал перенесення у сферу професійно-прикладної підготовки військовослужбовців. Це дозволило обґрунтувати доцільність використання засобів електронного спорту як додаткового інструменту розвитку спеціалізованих навичок реагування та взаємодії в умовах сучасних воєнних викликів.

У четвертому розділі **«Систематизація засобів електронного спорту для вдосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців та перевірка ефективності їх застосування»** представлено результати добору, класифікації та експериментальної перевірки ефективності засобів електронного спорту в системі професійно-прикладної підготовки військовослужбовців. Розділ логічно продовжує попередні етапи дослідження, оскільки спирається на результати аналізу спеціалізованих здібностей військовослужбовців, значущості навичок реагування, комунікації та командної взаємодії, а також на порівняння цих характеристик із провідними якостями кіберспортсменів у командних дисциплінах електронного спорту.

На основі теоретичного аналізу, емпіричних даних, педагогічного спостереження та експертного оцінювання дисертантом здійснено підбір засобів електронного спорту, які можуть бути використані для цілеспрямованого вдосконалення спеціалізованих навичок військовослужбовців. Зокрема, обґрунтовано доцільність використання тактичних шутерів від першої особи, командних багатокористувацьких дисциплін і стратегій у реальному часі, оскільки вони мають різну функціональну спрямованість і впливають на розвиток швидкості реагування, точності дій, множинного відстеження об'єктів, оперативної комунікації, розподілу ролей, координації дій, когнітивного контролю та прийняття рішень в умовах дефіциту часу.

У розділі запропоновано систематизацію засобів електронного спорту за функціональною спрямованістю впливу на компоненти підготовленості військовослужбовців. Виділено засоби розвитку психомоторних характеристик, зокрема швидкості реагування, точності рухових дій і здатності до множинного стеження; засоби розвитку командної взаємодії, що передбачають розподіл ролей, узгодження дій і оперативну комунікацію; а також засоби розвитку когнітивного контролю, пов'язані з увагою, багатозадачністю, обробкою інформації та прийняттям рішень. Такий підхід дозволив дисертанту обґрунтувати необхідність не ізольованого, а комплексного використання різних жанрів електронного спорту для досягнення системного тренувального ефекту.

Особливу увагу приділено розробленню структурованої програми підготовки з використанням засобів електронного спорту. Програма передбачала послідовне поєднання трьох функціональних блоків: розвитку швидкості реагування і точності, розвитку командної взаємодії та розвитку когнітивного контролю. Важливо, що програма включала не лише виконання ігрових завдань, а й етап аналізу дій, що забезпечувало усвідомлення помилок, корекцію поведінкових стратегій і формування ефективної взаємодії в команді.

Експериментальна перевірка ефективності програми засвідчила позитивну динаміку психофізіологічних, когнітивних і комунікативних показників військовослужбовців. Зокрема, після впровадження програми було зафіксовано

достовірне скорочення часу вибіркової реакції, підвищення точності множинного відстеження об'єктів, покращення показників переключення уваги та робочої пам'яті. Окремо встановлено позитивні зміни у показниках командної діяльності: скорочення часу від прийняття рішення до його реалізації, покращення оперативності реагування на інформацію, зростання частки доречних повідомлень і зменшення кількості помилкових дій. Отримані результати підтвердили, що засоби електронного спорту можуть мати не лише розважальний, а й цілеспрямований тренувальний ефект у системі підготовки військовослужбовців.

Доведено, що ефективність запропонованої програми визначається не окремим використанням певної кіберспортивної дисципліни, а саме цілеспрямованим поєднанням різних жанрів електронного спорту, які взаємодоповнюють один одного й забезпечують синергетичний вплив на психомоторні, когнітивні та комунікативні компоненти підготовленості. Встановлено також стійкість отриманих змін за результатами відтермінованого контролю, що свідчить про формування не короткочасного ефекту, а більш стабільних функціональних зрушень. Таким чином, у четвертому розділі дисертантом науково обґрунтовано й експериментально підтверджено ефективність використання засобів електронного спорту як інноваційного інструменту вдосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців у професійно-прикладній підготовці.

У п'ятому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** узагальнено основні результати дисертаційної роботи, визначено їх теоретичну, практичну та прикладну значущість, а також окреслено місце отриманих даних у системі сучасних наукових уявлень про професійно-прикладну фізичну підготовку військовослужбовців. Автором здійснено комплексне зіставлення результатів власного дослідження з даними наукової літератури щодо підготовки військовослужбовців, розвитку психофізіологічних, когнітивних і комунікативних характеристик, а також використання засобів електронного

спорту для формування спеціалізованих навичок реагування, прийняття рішень і командної взаємодії.

У розділі показано, що результати дисертаційного дослідження розширюють наукові уявлення про структуру підготовленості військовослужбовців, оскільки поряд із традиційними фізичними компонентами обґрунтовано значущість когнітивно-комунікативного та психомоторного блоків. Дисертантом доведено, що швидкість реагування, точність дій, ситуаційне усвідомлення, здатність до множинного відстеження об'єктів, оперативна комунікація та командна взаємодія є важливими складовими ефективного виконання військовослужбовцями професійних завдань в умовах дефіциту часу, невизначеності та підвищеного психоемоційного напруження.

Особливої уваги заслуговує узагальнення даних щодо функціональної подібності між вимогами до військовослужбовців і характеристиками діяльності кіберспортсменів у командних дисциплінах електронного спорту. Автором обґрунтовано, що командні кіберспортивні дисципліни створюють специфічне тренувальне середовище, у якому моделюються ситуації швидкого реагування, необхідності прийняття рішень, розподілу ролей, постійної комунікації та узгодження дій між учасниками команди. Це дало змогу дисертанту розглядати електронний спорт не лише як вид змагальної діяльності, а й як інноваційний засіб удосконалення спеціалізованих компонентів професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців.

На основі виконання поставлених завдань автором сформульовано висновки, які логічно випливають зі змісту основних розділів дисертації та підтверджуються результатами емпіричного дослідження. Зокрема, у роботі обґрунтовано доцільність систематизації засобів електронного спорту за функціональною спрямованістю їх впливу на психомоторні, когнітивні та комунікативні компоненти підготовленості. Доведено, що комплексне поєднання різних жанрів електронного спорту забезпечує більш виражений тренувальний ефект, ніж ізольоване використання окремих дисциплін, оскільки

сприяє одночасному розвитку швидкості реагування, точності дій, когнітивного контролю та командної взаємодії.

Узагальнення результатів педагогічного експерименту засвідчило ефективність запропонованої програми підготовки, яка передбачала поетапне використання засобів електронного спорту для розвитку швидкості реагування і точності, командної взаємодії та когнітивного контролю. Отримані позитивні зміни у показниках вибіркової реакції, множинного відстеження об'єктів, переключення уваги, робочої пам'яті, оперативності прийняття рішень, якості комунікації та зменшення кількості помилкових дій свідчать про наукову обґрунтованість і практичну ефективність розробленого підходу.

Загалом п'ятий розділ демонструє вміння здобувача критично аналізувати, узагальнювати та інтерпретувати результати власного дослідження, зіставляти їх із сучасними науковими даними й формулювати обґрунтовані положення теоретичного та практичного характеру. Матеріал розділу викладено послідовно, логічно та аргументовано. Висновки узгоджуються з поставленою метою, завданнями та отриманими результатами, а також дозволяють стверджувати про досягнення мети дисертаційної роботи й розв'язання визначеного наукового завдання.

Слід відзначити чітку структуру дисертаційної роботи, логічну побудову розділів, науковий стиль викладу, коректне використання спеціальної термінології та належний рівень оформлення результатів дослідження. Дисертація характеризується цілісністю наукового задуму, послідовністю реалізації дослідницької програми, достатньою аргументованістю положень і практичною спрямованістю отриманих результатів. Застосована в роботі термінологія є загально визнаною для галузі фізичної культури і спорту, професійно-прикладної підготовки та електронного спорту, що забезпечує доступність сприйняття результатів і можливість їх практичного використання.

Відповідно до Рекомендацій МОН України №1/11-8681 від 15.08.2018 щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення у наукових роботах дисертаційна робота ДАВИДОВА Дениса Михайловича пройшла

антиплагіатну експертизу з використанням програми «Strike Plagiarism» та подальшим її експертним аналізом, порушень академічної доброчесності не виявлено.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Основні наукові положення дисертаційної роботи опубліковано у фахових наукових виданнях, а також апробовано шляхом представлення результатів у тезах доповідей на науково-практичних конференціях різного рівня. Це свідчить про належний рівень відкритості результатів дослідження, їх обговорення в науковому середовищі та відповідність тематики сучасним напрямкам розвитку галузі.

В опублікованих наукових працях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта полягає у безпосередній участі у визначенні напрямку дослідження, формулюванні його мети й завдань, аналізі та узагальненні науково-методичної літератури, організації й проведенні експериментальної частини роботи, обробці, аналізі та інтерпретації отриманих даних, а також у формулюванні основних положень, висновків і практичних рекомендацій. Це підтверджує самостійність здобувача у виконанні ключових етапів дисертаційного дослідження та його вагомих внесок у підготовку наукових публікацій за темою роботи.

Наукові результати дисертації висвітлені в 17 наукових публікаціях: 8 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 8 публікацій апробаційного характеру, 1 публікація, яка додатково відображає наукові результати дисертації

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. У цілому, зміст і оформлення дисертаційної роботи ДАВИДОВА Дениса Михайловича не викликають суттєвих зауважень. Разом із тим, доцільно звернути увагу на такі аспекти:

1. У 3-му розділі автор проводить масштабне анкетування 4 403 військовослужбовців, що забезпечує високу репрезентативність теоретичних висновків про дефіцит навичок. Проте експериментальна перевірка програми

у 4-му розділі охоплює лише 32 особи, така мала кількість учасників експерименту обмежує можливість глибокого аналізу результатів у розрізі підгруп (наприклад, за бойовим досвідом чи віком).

2. Дані масового опитування свідчать, що 10,1% респондентів становлять жінки-військовослужбовці, що відповідає типовій структурі ЗСУ. Однак у педагогічному експерименті брали участь виключно чоловіки. Це викликає питання щодо можливості повної екстраполяції виявленого синергетичного ефекту комбінованої програми на весь особовий склад Збройних Сил без урахування гендерних особливостей психомоторики та швидкості когнітивної обробки інформації.

3. У роботі визначено, що провідними проблемами психологічної підготовки в кіберспорті є емоційне вигорання та «тильтування» (втрата самоконтролю після помилок). Хоча автор вказує на безпечність програми за шкалою NASA-TLX (+4,6 бала), було б доцільно ширше розкрити методичні запобіжники, які дозволять уникнути перенесення негативних емоційних станів з ігрового середовища на виконання реальних службово-бойових завдань.

У порядку дискусії варто отримати відповіді на такі запитання:

1. У дослідженні для оцінки суб'єктивного навантаження під час педагогічного експерименту використано опитувальник NASA-TLX. Чому ви обмежилися лише суб'єктивним звітом учасників і чи не доцільно було б використовувати об'єктивні показники фізіологічного стресу (наприклад, ЧСС або ВСР), які ви аналізували у 3-му розділі для професійних гравців?

2. Наскільки безпечним для психоемоційного стану військовослужбовців є впровадження інтенсивних ігрових тренувань, враховуючи ризик стресового перевантаження?

3. Чому для вдосконалення підготовки ви пропонуєте саме комбіновану програму, а не використання однієї найбільш ефективної дисципліни, наприклад, тактичного шутера?

Згадані недоліки не вплинули на обґрунтованість і вірогідність основних положень, винесених здобувачем на захист, не применшують новизну, наукову та практичну значущість отриманих результатів.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота ДАВИДОВА Дениса Михайловича «Вдосконалення спеціалізованих навичок взаємодії та реагування військовослужбовців засобами електронного спорту» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, практичну та теоретичну значущість, відповідає вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами), а її автор ДАВИДОВ Денис Михайловича заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

Завідувач кафедри
теорії і методики фізичного виховання
Національного університету
фізичного виховання і спорту України
к. фіз. вих., доцент

Сергій ТРАЧУК